

Blažka Erznožnik

POMEN IZOBRAŽEVANJA VARNOSTNIH SIL ZA STABILIZACIJO AFGANISTANA: NATOV PROJEKT OPISMENJEVANJA IN VLOGA SLOVENSKE VOJSKE

THE IMPORTANCE OF SECURITY FORCES TRAINING FOR THE STABILISATION OF AFGHANISTAN: NATO LITERACY PROJECT AND THE ROLE OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES

Povzetek Uspeh tranzicije odgovornosti za varnost v Afganistanu je odvisen od zmogljivosti afganistanskih varnostnih sil. Za razvoj zmogljivih in profesionalnih sil pa je ključen Natov projekt opismenjevanja, saj se pripadnikov ne da profesionalizirati, če ne znajo brati in pisati. Opismenjevanje je tako nujnost, hkrati pa tudi dodana vrednost operacije Isaf, saj pomembno prispeva k boljši prihodnosti mlade afganistanske generacije, ki je odraščala v razmerah, v katerih je bil dostop do izobraževanja močno omejen. V projekt so bili vključeni tudi pripadniki Slovenske vojske (SV) in namen besedila je predstaviti tudi njihovo vlogo in izkušnje na terenu.

Opismenjevanje je popolnoma nesporna oblika podpore, ki pomembno prispeva k dolgotrajni stabilnosti Afganistana in predstavlja družbeno koristnost oboroženih sil (OS), ne pomeni pa takojšnje rešitve konflikta. Kljub izboljšanju razmer je splošna varnostna situacija v državi še vedno krhka in pomeni glavno oviro za napredek.

Ključne besede *Nato, opismenjevanje, afganistanske varnostne sile, Slovenska vojska.*

Abstract The success of the security transition in Afghanistan depends on the capacity of the Afghan National Security Forces. The NATO Literacy project is critical for the development of a capable and professional force, since it cannot be professionalized if its members do not have the basic ability to read and write. The elimination of illiteracy is therefore not only a necessity but also an added value, contributing importantly to a better future for the young generations of Afghans, raised under a regime, where the access to education was highly limited. Members of the Slovenian Armed Forces (SAF) also took part in the project and the aim of this article is to present their role and their field experience.

Literacy training is a completely noncontroversial way of cooperation, which is essential for the long term stability of Afghanistan and represents the usefulness of the armed forces in the society. However, it does not represent an immediate conflict resolution. Despite the improvement of conditions, the overall security situation remains fragile and represents the main obstacle for progress.

Key words *NATO, literacy, Afghan National Security Forces, Slovenian Armed Forces.*

Uvod Afganistan je ena izmed najbolj nefunkcionalnih držav sveta, v kateri se kaže zgodovina številnih osvajanj, selitev in konfliktov. Nefunkcionalnost, ki je sicer celovit pojav, pomeni nezmožnost izpolnjevanja osnovnih nalog države, med katere spada nadzor nad svojim ozemljem. Država, ki te sposobnosti nima, ni suverena in v tem t. i. ožjem smislu sploh ni država – suverenost je namreč lastnost državne oblasti, da je na svojem ozemlju najvišja, najmočnejša in neodvisna organizacija.

Reševanje problematike nefunkcionalnih oziroma t. i. propadlih držav je pomembno za celotno svetovno varnost, saj predstavljajo vir ogrožanja ne le za tiste države, ki neposredno mejijo na njih, temveč tudi za preostale države sveta, saj je ta, posledično zaradi procesa globalizacije, vse bolj soodvisen in povezan. Država brez nadzora nad ozemljem namreč ustvarja idealne pogoje za uspevanje kriminalnih združenj in terorističnih organizacij, saj nima ustreznih institucij nadzora, kot jih imajo stabilne države. Te države se tudi niso sposobne upirati drugim nevarnostim, ki so prišle v ospredje po koncu hladne vojne¹. Tako sta »dolžnost« in cilj mednarodne skupnosti, da s posredovanjem v teh državah deluje preventivno proti grožnjam in jih stabilizira, s tem pa hkrati promovira demokracijo, vladavino prava in človekove pravice – t. i. vrednote Zahoda² –, kar pa povzroča konflikte predvsem pri intervenciji v muslimanskih propadlih državah³.

Intervencija mednarodne skupnosti se kaže v mednarodnih operacijah in na misijah (MOM)⁴ oziroma, po definiciji Organizacije združenih narodov (OZN), v operacijah v podporo miru, ki imajo formalni temelj v VI. poglavju Ustanovne listine OZN, vse bolj pa tudi v VII⁵. Med te operacije spada krepitev ali gradnja miru (angl. pea-

¹ Npr. nalezljive bolezni, globalne okoljske grožnje, revščina, množične migracije in druge nevojaške oblike ogrožanja.

² Pojem Zahod lahko povežemo s članstvom v zaveznih, kot sta npr. NATO in EU, kulturno pa opredelimo kot družbeno skupnost, ki temelji na vrednotah, tradicionalno utemeljenih na krščanstvu, v skladu s katerim je tudi sekularizirana (Glej Mt, 22, 21).

³ Muslimanske države imajo resne težave prav s sekularizacijo. Posredovanje mednarodne skupnosti lahko, predvsem radikalne islamske skupine, predstavljajo kot vsiljevanje »zahodnega sekularnega fundamentalizma«, kar izrabljajo za upravičevanje izvajanja nasilja in napadov tako na mednarodne sile kot na civiliste (zlorabljanje jezika religije).

⁴ Različne organizacije (OZN, Nato, OVSE, EU) imajo različna poimenovanja in izraze za morda iste naloge. Lahko bi rekli, da je izraz MOM kompromis in zajema več vrst operacij, med njimi tudi operacije kriznega odzivanja (OKO) – izraz, s katerim je pogosto označena operacija Isaf v Afganistamu. Za več o MOM glej Jelušič (2009, str. 38).

⁵ Uporablja se tudi izraz »šest in pol«.

ce-building), ki je nadgradnja operacij ohranjanja in vzpostavljanja miru in zadnja stopnja mirovnega posredovanja. Med te pa uvrščamo postkonfliktno obnovo, ki je sestavljena iz več različnih in celovitih nalog, na splošno pa po Pipenbaherju (2005, str. 20) obsega dejavnosti podpore politični, ekonomski, socialni, vojaški in varnostni rekonstrukciji ter razvoju na kriznem območju.

Ključen pogoj za obnovo vseh drugih sektorjev je uspeh reforme varnostnega sektorja in oblikovanje varnega ter stabilnega okolja. Za njegovo zagotavljanje in vzdrževanje pa so potrebne sposobne varnostne sile. Eden izmed produktov obnove v Afganistanu oziroma dosežek na področju varnosti je Afganistanska nacionalna vojska (angl. Afghan National Army – ANA). Pri njenem usposabljanju sodeluje tudi SV v okviru Natove stabilizacijske operacije mednarodnih sil za varnostno podporo (angl. International Security Assistance Force – Isaf). Gre za sodelovanje v operativnih skupinah za mentorstvo in povezavo (angl. Operational Mentor and Liaison Team – OMLT), znotraj katerih inštruktorji in mentorji zagotavljajo učinkovito podporo in mentorstvo vojski na vseh področjih njenega delovanja.

Med nalogami v okviru slovenskega OMLT je sodelovanje v programu opismenjevanja, ki se je v obliki, kakršni je trenutno, začel izvajati avgusta leta 2010. Program je bistven za učinkovito usposabljanje afganistanskih varnostnih sil oziroma za njihov razvoj do stopnje, ko naj bi po Natovem »umiku«, ki je po Rasmussenu (2010 v Videmšek, 2010) odvisen od razmer, ne od koledarja, same prevzele odgovornost za varnost v državi. Brez osnovne izobrazbe namreč nikoli ne bodo mogle »neodvisno« opravljati zahtevnejših nalog in se profesionalizirati⁶. Če je nepismenost težava že pri opravljanju vsakodnevnih nalog običajnih pehotnih vojakov, kaj to pomeni šele za inženirce, logistiko, medice⁷ in tudi za poveljniški ter preostali kader, ki ga vojska potrebuje za delovanje. Vojska je kot nosilka varnosti ključna za stabilnost in mora biti zato poleg ustrezne vojaške usposobljenosti tudi primerno izobražena; osnovno izobraževanje pa se začne z opismenjevanjem.

Učenje nepismenih branja in pisanja je naloga, ki presega sodobne vojaške cilje in pomeni vračanje k temeljem socialnega imperativa⁸ tradicionalnih obvezniških vojaških organizacij, hkrati pa je velik izziv v državi, kjer je pomanjkanje izobraževanja in je nepismenih več kot dve tretjini odraslih. Visoka nepismenost varnostnih sil tako odraža stanje celotnega prebivalstva in je veliko globlji problem v državi po krizi, v kateri so močno omejene možnosti za izobraževanje. Izobraževanje, ki je z vidika standardov zahodnega razmišljanja in zgodovine temeljna vrednota in pravica vseh demokratično usmerjenih držav, je za Afganistan ena izmed zelo pomembnih investicij in pomeni dolgoročno vlaganje v njihovo družbo in človeški kapital.

⁶ *Profesionalizacija je proces, prek katerega se OS približajo profesionalnim OS, ki so sposobne učinkovito izpolnjevati notranje in zunanje naloge. Proces vključuje strukturno preoblikovanje, redefinicijo vloge, ustalitev standardov za vstop v OS itn.*

⁷ *Bojno zdravstveno osebje/bojni reševalci.*

⁸ *Pričakovanja in zahteve javnosti do vojaške organizacije se kažejo v funkcionalnem in socialnem imperativu. Slednji se nanaša na izvajanje tistih nalog OS v družbi, ki niso vezane na zagotavljanje varnosti oziroma obrambe (tj. funkcionalni imperativ). Za več o tem glej Kotnik-Dvojmoč (2002, str. 182).*

Mednarodna skupnost si prizadeva za vzpostavitev razmer, ki bodo omogočale razvoj družbe, ter uživanje tudi te pravice, pri tem pa se sooča s številnimi težavami, ki so posledice predvsem političnih in ideoloških dejavnikov ter razlik.

1 OPERACIJA ISAF IN OBNOVA AFGANISTANSKIH VARNOSTNIH SIL

Po tridesetih letih vojne je Afganistanu ostala zapuščina, ki prežema vsa področja družbe. Mednarodna skupnost se je po padcu talibanskega režima zavezala, da bo državi pomagala pri obnovi. Operacija Isaf, ki jo s svojimi zmogljivostmi izvaja Nato, pomeni velik in celovit del, ki podpira to mednarodno zavezo (po Isaf Press Office, 2006, str. 3). Je prva Natova misija zunaj evroatlantskega območja in njen namen je prikazati nov *raison d'être* zavezništva; s tem ko poskuša v Afganistanu vzpostaviti varnost in legitimno, reprezentativno oblast. Hkrati pa je Isaf tudi preizkus učinkovitosti, enotnosti in kredibilnosti zavezništva – prav zato je še toliko bolj bistveno, da Nato pri tem uspe (Sundquist, 2008).

Za vzpostavitev civilnih demokratičnih struktur in prenos oblasti na državne organe Afganistana oziroma na afganistansko prebivalstvo je treba najprej vzpostaviti pogoje, in sicer varno okolje, zato je aktivnost vojaške komponente na misiji še vedno zelo pomembna. Sile Isaf zato v vsej državi izvajajo operacije za zagotovitev varnosti in stabilnosti, ki so usmerjene v boj proti upornikom⁹ in omejevanje njihovega delovanja in gibanja, s čimer pa se zmanjšuje tudi njihov dostop do prebivalstva¹⁰ (Sundquist, 2008). Operacije potekajo v sodelovanju z afganistanskimi varnostnimi silami (angl. Afghan National Security Forces – ANSF), katerih zmogljivost je ključna za dolgotrajno varnost in stabilnost v Afganistanu ter za postopno zmanjševanje navzočnosti mednarodnih sil, ki pa so ANSF vzpostavile in jih reformirale. Desetletja vojn so namreč Afganistanu zapustile tudi neorganizirane, nefunkcionalne varnostne sile, zato je bila njihova obnova (skladno z bonskim sporazumom) ena izmed glavnih prednostnih nalog poveljnih prizadevanj mednarodne skupnosti (Bowman in Dale, 2009).

Za uspešen prenos odgovornosti za varnost na afganistanske sile, kar je dolgoročni cilj misije, se morajo te izkazati kot sposobne, zato se morata tako ANA kot afganistanska policija (angl. Afghan National Police – ANP), ki sestavljata ANSF, razvijati v smeri profesionalizacije, torej v smeri izboljšanja kvantitete, kakovosti in operativne učinkovitosti (Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan, 2011). Čeprav mednarodna skupnost že desetletje vlaga v Afganistan, so se resni naporji za krepitev profesionalnosti in odgovornosti nacionalnih varnostnih sil začeli šele leta 2009, ko je bilo formalno ustanovljeno večnacionalno, podrejeno poveljstvo, imenovano Natova misija za usposabljanje (angl. NATO Training Mission-Afghanistan – NTM-A), s katerim je Nato »razširil« Isaf in zagotovil višjo raven usposabljanja za ANSF (ACO – Allied Command Operations, 2012). Razlog je bil

⁹ Uporniki in uporništvu v Afganistanu je celovit pojav in zajema več skupin z različnimi motivi. Večinoma ga vodijo Talibani kot najmočnejša skupina, ki se zavzema za radikalno islamsko državo.

¹⁰ Gre za operacije COIN – counterinsurgency/Operacije proti upornikom.

med drugim namenjanje premajhne pozornosti razvoju kvalificiranega varnostnega kadra in osredotočanje na kvantiteto, rekrutacijo in vpoklic vojakov in policistov (po Caldwell, 2010, str. 3). V zadnjih dveh letih tako NTM-A, ki je odgovorna za razvoj in izgradnjo ter za večino usposabljanja in izobraževanja ANSF, daje poudarek kakovosti. Za vzpostavitev profesionalnih sil pa sta ključni predvsem dve področji kvalitativnega izboljšanja, in sicer opismenjevanje ter razvoj sposobnega vodstvenega (poveljniškega) kadra (Caldwell, 2011).

2 NATOV PROJEKT OPISMENJEVANJA

Pobude za opismenjevanje afganistanskih ministrstev za obrambo, notranje zadeve in šolstvo ter številnih nevladnih organizacij so obstajale že pred programom opismenjevanja ANSF, ki ga je vzpostavila NTM-A leta 2009. Čeprav program ni bil ustvarjen kot del nacionalnega prednostnega programa, imenovanega Education for All¹¹, močno prispeva k izboljšanju nacionalne stopnje pismenosti oziroma predstavlja pomembno komponento pri vzpostavitvi temeljev za pismenost v Afganistanu, za kar se zavzemajo in sodelujejo že omenjena ministrstva in tudi vojaške ter nevojaške organizacije, zasebni sektor, agencije Združenih narodov ter druge dvostranske in multilateralne agencije (Kakiel, 2012).

Afganistansko ministrstvo za šolstvo podpira splošni program opismenjevanja, usmerjenega na neizobraženo prebivalstvo (predvsem na otroke in ženske), ki pred tem ni imelo dostopa do izobraževanja, medtem ko se Natov program osredotoča na tiste, ki se odločijo služiti v varnostnih silah. Ti prihajajo iz celotne države, tako iz ruralnega kot iz urbanega območja, za mnoge pa je to prva priložnost za izobraževanje v njihovem življenju (po Caldwell in Finney, 2011, str. 25). Namen je izobraziti »izgubljeno generacijo«, ki zaradi treh desetletij trajajočih notranjih konfliktov te možnosti ni imela. Opismenjevanje, ki vključuje učenje računanja, pa je bistveno tudi za razvoj kredibilnih, profesionalnih in samozadostnih varnostnih sil, saj morajo biti pripadniki sposobni identificirati, razumeti, interpretirati, izgovoriti, izračunati, uporabiti in sami ustvariti pisna gradiva (Kakiel, 2012).

Trenutni program NTM-A uresničujejo približno od avgusta 2010. Je nacionalno zagotovljen in obsega učni načrt, ki ga je standardiziralo afganistansko ministrstvo za šolstvo. NTM-A ga je vzpostavila po posvetovanju z ministrstvi za obrambo, notranje zadeve in šolstvo, ki je tudi glavni svetovalec, in zagotavlja, da sprejeti učni načrt temelji na nacionalnem učnem načrtu opismenjevanja in je skladen z nacionalnimi standardi ter učnim gradivom (Starc, 2011).

Leta 2010 so se v program vključili trije izvajalci (zasebna podjetja), in sicer Insight, OTTs in HEIK, ki zagotavljajo učitelje oziroma inštruktorje. Ti so civilisti, državljani Afganistana, in morajo imeti končano vsaj srednjo šolo, zaželeno pa je, da imajo končanega vsaj enega ali dva letnika univerzitetnega študija. Za mesto

¹¹ Več o programu Education for All oziroma Izobraževanje za vse, ki je opisan v Afganistanski nacionalni razvojni strategiji (angl. Afghanistan National Development Strategy – ANDS), piše Kam (2010).

inštruktorja opismenjevanja kandidati sodelujejo v procesih anketiranja in intervjujih, ki vsebujejo tudi pisni test za preverjanje njihove ravni pismenosti in sposobnosti računanja. Nato se morajo udeležiti še tridnevnega usposabljanja za učitelje, ki ga vodi ministrstvo za šolstvo. V razredu imajo dodatno podporo bolj izkušenih učiteljev in sodelujejo v periodičnih profesionalnih razvojnih usposabljanjih, ki jih vodijo izvajalci.

Trenutno v programu sodeluje približno 2800 učiteljev. Izvajalci so dolžni priskrbeti tudi vse potrebne učne materiale in pripomočke ter mesečno poročati NTM-A o udeležbi in napredku pripadnikov itn. (Kakiel, 2012).

Osnovnega tečaja iz opismenjevanja in računanja, ki obsega 64 ur, razporejenih na 6–8 tednov, se morajo obvezno udeležiti vsi kandidati za ANA in ANP v sklopu temeljnega usposabljanja, preden začnejo opravljati dolžnost. Namen je doseči prvo raven znanja, ki obsega osnovno identificiranje, branje in izgovarjavo črk, nekaterih besed ter lastnega imena in štetje, prepoznavanje, razvrstitev števil do 1000 ter seštevanje in odštevanje trimestnih celih števil. Z njo se ustvari temeljna podlaga za vojake in policiste, sledijo pa dodatni programi znotraj nadaljevalnih usposabljanj. Cilj je doseči tretjo raven znanja oziroma funkcionalno pismenost, ki obsega 312 ur¹², razdeljenih na 9–12 mesecev usposabljanja po standardnem programu. Tretja raven obsega znanje šestmestnega odštevanja in seštevanja, trimestnega množenja in deljenja ter pisanja in branja kratkih besedil. NTM-A je razvila tudi 4.–6. raven opismenjevanja, s čimer je zagotovila možnost nadaljevanja profesionalizacije, predvsem pa povečala možnosti za izobraževanje ANSF za bolj tehnično zahtevne položaje (medicina, logistika idr.) (Menning, 2011).

Osnovni tečaj poteka v centrih za usposabljanje, preden se vojaki in policisti pridružijo svojim enotam, njihovo učenje pa se nadaljuje takoj, ko vstopijo v operativne sile. Opismenjevanje poteka v dveh jezikih, v dariju in paštunščini, uradnih jezikih Afganistana, izvaja pa se v številnih centrih za usposabljanje po vsej državi oziroma na več kot 1500 lokacijah, namen je, da bi se približal enotam (Kakiel, 2012). Tečaji potekajo tako v razredih, v zgrajenih objektih kot tudi v improviziranih razredih v šotorih, barakah idr. Učitelj lahko poučuje največ 33 učencev, minimalnega števila ni (v razredu je lahko tudi le en učenec). Do januarja 2012 je bilo v program vključenih že 110.000 pripadnikov (Menning, 2011). Programi so za ANA in ANP podobni, pomenijo pa temelj za profesionalizacijo in samozadostnost sil. Poleg opismenjevanja so pomembne tudi inštrukcije iz angleškega jezika, saj jim sposobnost, da razumejo angleško, dovoljuje uspešno sodelovanje v Natovih vajah in zagotavlja interoperabilnost z mednarodnimi silami. To je pomembno predvsem za razvoj mladih, sposobnih poveljnikov, kadra, ki ga v ANSF primanjkuje. Njihovo pomanjkanje pa afganistanskim silam onemogoča samostojno načrtovanje, vodenje in izvajanje bolj kompleksnih operacij (Caldwell in Finney, 2011).

¹² Tečaj prve ravni obsega 64 ur; druge 128 ur in tretje 120 ur; skupaj 312 ur.

V Natu so tako spoznali potrebo po opismenjevanju pripadnikov varnostnih sil, saj se vojaka in policista ne da profesionalizirati, če ni sposoben prebrati serijske številke svojega orožja, napisati poročila, pravilno izpolniti obrazca za opremo itn. Zaradi pomanjkanja pisemenih kandidatov so ostajali nezasedeni tudi številni specialistični položaji, predvsem v medicini, obveščevalni dejavnosti ter logistiki, težave so bile tudi s pridobivanjem sposobnega vodstvenega kadra (Caldwell, 2010). Pismenost pripomore k zmanjšanju plenilske korupcije v silah, saj znajo pripadniki navsezadnje tudi prešteti svojo mesečno plačo. Začnejo se zavedati pravic in dolžnosti ter so tako vedno težje oškodovani, sposobni pa so tudi odgovarjati za opremo in orožje (Caldwell in Finney, 2011). Opismenjevanje pomembno prispeva k boljši komunikaciji med silami in k hitrejšemu ter učinkovitejšemu usposabljanju, pred tem so morali namreč mednarodni inštruktorji vsako veščino demonstrirati, ni pa bilo tudi možnosti oziroma smisla, da bi se ANSF zagotovilo kakršno koli pisno gradivo (po Caldwell in Finney, 2011, str. 23.), ter posledično k večji usposobljenosti in kakovosti ter transparentnosti sil.

Vojaki in policisti so na novo pridobljeno veščino zelo ponosni, saj pismenost med Afganistanci predstavlja tudi pomemben statusni simbol (po Caldwell, 2010, str. 24). Tudi učitelji so ponosni na svojo vlogo. Opismenjevanje pomeni začetek doživljenjskega izobraževanja varnostnih sil in je več kot le učenje vojakov in policistov, saj preoblikuje vso generacijo Afganistancev in tako zagotavlja temelj za stabilno državo. Več sto tisoč se jih je pridružilo ANP in ANA. Zagotovljeno jim je usposabljanje iz opismenjevanja in tudi iz vodenja (poveljevanja), načrtovanja, logistike, računalništva, inženirstva, medicine – razlogi, ki bistveno pripomorejo k povečanju rekrutacije. Te možnosti zaznamujejo nov način življenja za mlado generacijo Afganistancev. Nekateri bodo odšli iz varnostnih sil, nekateri bodo ostali, vsi pa bodo razširili svoje znanje in veščine (po Caldwell in Finney, 2011, str. 26–27).

3 GLAVNE TEŽAVE IN IZZIVI PROJEKTA

V Afganistanu so precejšnje potrebe po opismenjevanju, zato usposabljanje ni potrebno le za nove kandidate za ANSF, ampak mora doseči tudi tiste nepismene posameznike, ki so že v silah (Kakiel, 2012). Zajeti slednje in poskušati izobraziti mlado generacijo je zato zelo velik izziv, ki ga dodatno povečuje neudeležba pripadnikov na tečajih (ki se po enotah zelo razlikuje). Krivdo je treba pripisati predvsem afganistanskim poveljnikom kandakov (bataljonov), častnikom in podčastnikom, ki zanemarjajo opismenjevanje svojih enot in jih na inštrukcije v večjem številu pošljejo le takrat, ko je znano, da se bo izvajala kontrola. Mentorji za usposabljanje, ki so tudi udeleženi na kontrolah, navajajo, da se nekateri pripadniki inštrukcij udeležujejo, ker se želijo zares kaj naučiti, drugi pa jih obiskujejo, ker jih k temu prisilijo OMLT. Prav tako se učitelji opismenjevanja pritožujejo, da imajo v razredu vedno znova druge učence, kar povzroča težave tako pri izvajanju učnega načrta kot pri razdeljevanju učnih potrebščin. Delo otežujejo torej tudi miselnost in navade pripadnikov, ki se ne spremenijo v enem ali petih letih, saj ne gre za novo vzpostavljeno družbo, ampak za družbo, ki ima določeno kulturo in preteklost (Hatunič, 2012). Isaf

lahko na spremembe razmišljanja pripadnikov vpliva posredno prek afganistanskega poveljniškega kadra. K rešitvi te težave bi tako predvsem pripomogla najprej dosega profesionalizma med poveljniki ANSF. Menim, da je voditeljstvo na splošno veliko bolj pomembno od npr. doktrine in opreme, saj so voditelji najbolj odgovorni za motivacijo (do neke stopnje pa tudi za vzgojo) podrejenih, za prenos vojaškega etosa ter za pospeševanje pozitivnih sprememb znotraj ANSF, od njihove kakovosti pa je odvisna kakovost vseh OS.

Poleg omenjenih težav, za katere je najbolj odgovoren človek, pa svojevrstne ovire pomenijo tudi geografska velikost Afganistana, vreme, omejene poti in razgiban teren, ki ovirajo opravljanje inštrukcij iz opismenjevanja za tiste enote, ki niso nastanjene v centrih za usposabljanje, ter varnostne omejitve, ki določajo, kje so lahko inštrukcije izvedene, koliko učencev se jih lahko udeleži itn. Zato se lahko sile usposabljujejo npr. samo nekaj ur na teden, omejen pa je tudi nadzor nad kakovostjo izvajanja programa (Kakiel, 2012).

Poseben izziv, ki ga omenjajo na NTM-A, so tudi identificiranje, načrtovanje in izvrševanje »potranzijskega« progama (alternative), ki bi sledil po umiku koalicijskih sil in bi bil pod nadzorom ministrstva za obrambo in za notranje zadeve. Njegov načrt predstavlja prednostno nalogo NTM-A in zahteva koordinacijo med relevantnimi afganistanskimi agencijami za doseg kredibilnosti, ustreznosti in trajnosti programa. V tranzicijskem obdobju si bodo na NTM-A še naprej prizadevali, da bi prek veljavnega programa opismenjevanja čim več pripadnikov ANSF doseglo funkcionalno pismenost (Kakiel, 2012).

4 VLOGA SLOVENSKE VOJSKE

K izobraževanju in usposabljanju ANSF prispeva tudi SV, ki v Natovi operaciji Isaf stalno sodeluje od marca 2004. Gre (predvsem) za sodelovanje v OMLT, katerih vloga je vedno bolj pomembna, bolj ko se Natova misija pogloblja v tranzicijski proces.

Skupine za mentoriranje in povezovanje, znotraj katerih so inštruktorji in mentorji (častniki in podčastniki) za afganistansko vojsko, so pomemben prispevek Nata k razvoju ANA. So posebej organizirane enote, sestavljene za operacijo Isaf. Sestavlja jih okoli 20 pripadnikov, ki so priključeni enotam ANA in jih podpirajo pri njihovem delu in delovanju, spremljajo gibanje enot na patroljah itn. (ACO – Allied Command Operations, 2011). Njihove glavne naloge in odgovornosti so zagotavljanje usposabljanja, nadziranja in mentoriranja sil ter so kot povezovalci med ANA in koalicijskimi enotami. Vloga OMLT in mentorja se lahko posreduje tudi v dokumentu CONOPS¹³, ki definira njihove naloge kot pomoč, usmerjanje in sodelovanje na vseh ravneh, skrb in zagotavljanje kontinuiranega razvoja ter tudi pomoč pri izvajanju dnevnih nalog in zagotavljanju bojnih zmogljivosti (Hatunič, 2012).

¹³ CONOPS – *Concept of Operations/Koncept operacij*.

SV sodeluje tudi v programu opismenjevanja afganistanskih varnostnih sil, v katerega sta bila kot mentorja do zdaj vključena dva častnika SV, pripadnika 15. in 16. slovenskega kontingenta Isaf v Zahodnem regionalnem poveljstvu¹⁴. Sodelovanje v programu se je pri obeh pripadnikih začelo približno na sredini misije in je pomenilo le eno izmed nalog.

Mentorji za usposabljanje v programu opismenjevanja pomagajo pri njegovem načrtovanju za vse pripadnike ANA ter jih pri tem podpirajo, uveljavljajo ANA-doktrino, pomagajo pri razvoju načrtovanja usposabljanja na podlagi doktrine in pomagajo drugim koalicijskim enotam pri izvajanju kolektivnega usposabljanja (četa, bataljon ...). Pomagajo in svetujejo tudi pri načrtovanju ter nadzoru usposabljanja, pripravi načrtov in analiz, sodelujejo z izvajalci usposabljanja (pogodbenci, zasebnimi podjetji, NTM-A), izvajajo koordinacijske sestanke z njimi in ANSF ter sodelujejo pri reševanju težav, ki lahko nastanejo pri načrtovanju in izvajanju usposabljanja (Hatunič, 2012).

Sodelovanje SV pri projektu opismenjevanja je zelo plemenita naloga, ki prinaša daljnosežne koristi tako pripadnikom ANSF kot afganistanski družbi. Menim, da je tudi popolnoma nesporna in sprejemljiva za domačo javnost, ki SV postavlja zahteve in pričakovanja ter zagotavlja tudi proračunska sredstva. Slovenska država in SV bi tako, glede na veliko pomembnost projekta za misijo Isaf, lahko opismenjevanju ANSF namenila več pozornosti v obliki nadaljnjega mentorskega dela in skrbela za večjo prepoznavnost, pri čemer bi bilo smiselno to obliko družbene koristnosti prikazati javnosti, ki je do udeležbe SV v Afganistanu vse bolj kritična, od njene podpore pa je odvisna tudi legitimnost OS.

Sklep Varnostne sile, ki jih sestavljata vojska in policija, so simbol državne suverenosti in bistven element za zagotavljanje notranje varnosti in stabilnosti. Mednarodna skupnost v Afganistanu vzpostavlja in reformira nacionalne varnostne sile, ki bi bile sposobne svojim prebivalcem zagotavljati osnovne pogoje za življenje ter uživanje temeljnih pravic. Uspeh prenosa odgovornosti za varnost z mednarodnih na afganistanske sile je odvisen od njihove usposobljenosti in zmogljivosti, zato si mednarodna skupnost še posebej v zadnjih letih intenzivno prizadeva za kakovost ANSF in se osredotoča na njihovo izobraževanje in usposabljanje, s čimer se lahko proces tranzicije pospeši.

Začetni pristop, ki je pri oblikovanju ANSF poudarjal količino pred kakovostjo, je bil sicer potreben, ampak nezadosten za dolgotrajno stabilnost Afganistana. Pripadnike koalicijskih sil je postavil v težaven položaj, in pričakovanja, da bodo preoblikovali nepismene ter nemotivirane Afganistance, ki so pogosto prihajali iz najmanj zaželenih segmentov družbe, v legitimno in funkcionalno silo, so se tako zdela nerealna. Preobrat je bil dosežen s spremembo pristopa, v katerem ima Natov

¹⁴ Zahodno regionalno poveljstvo (angl. Regional Command West – RC-W) je eno izmed šestih pokrajinskih poveljstev, ki so podrejena Združenemu poveljstvu Isaf (angl. ISAF Joint Command – IJC). Za podrobnosti o organiziranosti Isafa glej spletno stran Nato Allied Joint Force Command Brunssum (2012).

projekt opismenjevanja ključno vlogo oziroma predstavlja osnoven predpogoj za uspešen razvoj kredibilnih in profesionalnih ANSF. Pripadniki Isafa, ki sodelujejo v programu, opravljajo pomembno delo, saj skrbijo za osnovno izobraževanje ljudi, ki so zaradi desetletij vojn, katerih rezultat je bil skorajšnja destrukcija afganistanskega šolskega sistema, nesposobni brati, pisati in računati. Tako se vojaška organizacija približuje družbi in daje pozornost izpolnjevanju tradicionalne nevojaške naloge s področja socialnega imperativa, čigar pomen je danes v sodobnih poklicnih vojskah vse manjši. K izvedbi te naloge je pripomogla tudi SV, sodelovanje njenih pripadnikov v programu pa bi bilo v prihodnje smiselno povečati, saj gre za nadvse koristno in pomembno delo.

Projekt opismenjevanja vpliva na to, da se zelo visoka nepismenost ANSF postopoma znižuje. Razvoj sposobnih afganistanskih sil, ki bi bile lojalne vladi in odgovorne prebivalstvu, pa poleg nepismenosti zavirajo še številni drugi kulturni, politični, etnični, ideološki in gospodarski dejavniki¹⁵. Tudi splošni varnostni položaj Afganistana, ki ni stabilen, predstavlja eno izmed glavnih ovir za napredek pokonfliktne obnove. Da bi zagotovili stabilen Afganistan in profesionalne varnostne sile, ki za zagotavljanje miru in varnosti v državi potrebujejo tudi učinkovito vlado in sodstvo (institucionalne reforme), se bo treba še zelo potruditi. Uspeh pa je precej odvisen tudi od volje Afganistancev. Mednarodna skupnost, katere del je tudi Slovenija, ima tako še naprej pomembno nalogo zagotavljati, da vložena prizadevanja v državo in še posebej v človeški kapital niso zaman.

Literatura

1. ACO – Allied Command Operations, 2011. NATO – OMLT. Dostopno prek: <http://www.aco.nato.int/page26571951.aspx> (20. 1. 2012).
2. ACO – Allied Command Operations, 2012. NATO Training Mission-Afghanistan. Dostopno prek: <http://www.aco.nato.int/page272701224.aspx> (17. 2. 2012).
3. Bowman, S., Dale, C., 2009. *War in Afghanistan: Strategy, Military Operations, and Issues for Congress*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R40156.pdf> (4. 1. 2012).
4. Caldwell, W. B., 2010. *Year in Review*. Dostopno prek: <http://www.ntm-a.com/documents/enduringledger/el-oneyear.pdf> (15. 1. 2012).
5. Caldwell, W. B., 2011. *The Enduring Perseverance of the ANSF*. Dostopno prek: <http://ntm-a.com/wordpress/wp-content/uploads/2011/04/SbS-Spread-APR11.pdf> (10. 1. 2012).
6. Caldwell, W. B., Finney, N. K., 2011. *Security, Capacity and Literacy*. Dostopno prek: http://usacac.army.mil/CAC2/MilitaryReview/Archives/English/MilitaryReview_20110228_art006.pdf (15. 1. 2012).
7. Hatumič, E., 2012. *Odgovori na vprašanja častnika SV, udeleženca v programu opismenjevanja, pripadnika SVNKON 16 ISAF*. Pisno gradivo.
8. ISAF Press Office, 2006. Dostopno prek: <http://www.forter.ro/ro/misiuni/afganistan2/fisiere/ISAF2.pdf> (15. 11. 2011).
9. Jelušič, L., 2009. *Oblikovanje strategije sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in na misijah*. Bilten SV 11 (april), 37–63.

¹⁵ Npr. korupcija, etnična neuravnoveženost, pomanjkanje opreme in orožja, pomanjkanje kredibilnega in učinkovitega poveljniškega kadra, plemensko usmerjena kultura idr.

11. Kakiel, A., 2012. *Odgovori na vprašanja ameriškega častnika za stike z javnostjo na NTM-A, udeleženca operacije ISAF. Pisno gradivo.*
12. Kam, J., 2010. *ANSF Literacy Summit: Investing in the Future. Dostopno prek <http://ntm-a.com/wordpress2/archives/2751> (18. 1. 2012).*
13. Menning, A., 2011. *NTM-A Year in Review: What a difference a year can make, ANSF Literacy contract. Gradivo NATO ISAF. Ppt datoteka.*
14. *NATO Allied Joint Force Command Brunssum, 2012. ISAF. Dostopno prek: <http://www.jfcbs.nato.int/jfcbrunssum/isaf.aspx> (20. 2. 2012).*
15. Pipenbaher, B., 2005. *Vključevanje civilnih funkcionalnih strokovnjakov v operacije v podporo miru. V Vključevanje civilnih zmogljivosti v podporo miru, ur. Bojan Pipenbaher, 171–184. Ljubljana, Ministrstvo za obrambo.*
16. *Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan, 2011. Dostopno prek: http://www.defense.gov/pubs/pdfs/October_2011_Section_1230_Report.pdf (10. 1. 2012).*
17. Starc, P., 2011. *Intervju s častnikom SV, udeležencem v programu opismenjevanja, pripadnikom SVNKON 15 ISAF. Ljubljana, 28. oktober. Glasovna datoteka.*
18. Sundquist, L. R., 2008. *NATO in Afghanistan: A progress report. Dostopno prek: <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA479722> (15. 12. 2011).*
19. *Sveto pismo na internetu – Biblija.net, 2012. Matej, 22, 21. Dostopno prek: <http://www.biblija.net/biblija.cgi?m=mt+22&id13=1&pos=0&set=2&l=sl> (12. 2. 2012).*
20. Videmšek, B., 2010. *Dolg podaljšek najdaljše vojne. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/svet/dolg-podaljsek-najdaljse-vojne.html> (25. 11. 2011).*